



A jak antysemityzm

Nagonka antysemitka wzmożła się w Polsce jeszcze przed wydarzeniami marcowymi. 5 czerwca 1967 roku wybuchła wojna izraelsko-arabska. Związek Radziecki natychmiast zerwał stosunki dyplomatyczne z Izraelem. Podobnie uczyniła Polska. 19 czerwca 1967 I sekretarz KC PZPR Władysław Gomułka oskarżył mieszkających w Polsce Żydów o działanie na szkodę państwa.

W lutym 1968 roku w Warszawie, w związku z protestami wokół zdjęcia "Dziadów", pojawiły się antysemitckie (anty syjonistyczne) ulotki. Bardzo szybko antysemityzm stał się jednym z najważniejszych elementów marcowej propagandy. W zakładach pracy zaczęto organizować masówki. Ich uczestnicy żądali m.in. oczyszczenia PZPR z "syjonistów, rewizjonistów i kosmopolitów". Pojawiały się hasła: "Syjoniści do Syjonu", "Syjoniści do Dajana".

Propaganda wypominała protestującym studentom, że popierali Izrael w wojnie sześciodniowej. Uwypuklano także obco brzmiące nazwiska części studenckich liderów. Władze starały się odciąć od jawnie antysemitckich haseł. Nie używano słów "Żyd" czy "żydowski". Popularnym było hasło "Antysemityzm – nie! Antysyjonizm – tak!".



Katowice. Propagandowy wiec poparcia dla antysyjonistycznej polityki partii

A jak aktyw robotniczy

Demonstracje studenckie, które przechodziły przez wiele polskich miast były brutalnie rozbijane przez oddziały milicji oraz tzw. aktyw robotniczy. W skład aktywu wchodził pracownicy fizyczni dużych zakładów pracy, którzy byli jednocześnie członkami ORMÓ. Aktyw robotniczy działał nielegalnie, nie mając żadnych umocowań prawnych upoważniających ich do podejmowania jakichkolwiek działań przeciwko protestującym.

B jak bananowa młodzież

Młodzież, która wypasła się na bananach nie może reprezentować ogółu studentów, którzy banany znają jedynie z opowiadań babci - głosiła komunistyczna propaganda lat 60. W ten sposób władze chciały skonfliktować robotników z inteligentami. Mówiono o synalkach rodziców na wysokich stanowiskach, dalekich od trosk przeciętnego studenta czy o chłoptysiach i dziewczętach z tatusiowych limuzyn.

Na domiar złego w modzie królowały wówczas długie, kolorowe spódnice, zwane bananówkami, szyte z podłożnych, zakrzywionych, jak banan właśnie, pasów materiału. Hipisów, kontestatorów, rozpolitykowani intelektualiści, studenteria która ani myślała posłusznie iść do książek - tego szarzyzna gomułkowskiego PRL-u zaakceptować nie mogła.

B jak Blumsztajn

W czasie wydarzeń marcowych 22-letni wówczas Seweryn Blumsztajn współorganizował wiec w Warszawie, był jednym z "komandosów". Studiował ekonomię polityczną na Uniwersytecie Warszawskim. 8 marca studenci UW zorganizowali wiec w obronie wyrzuconych z uczelni Adama Michnika i Henryka Szlajfera. - Mnie zwinęli o 6 rano i to jest koniec moich doświadczeń marcowych - opowiadał po latach "GW" Blumsztajn. Został skazany na dwa lata. Z więzienia wyszedł na mocy amnestii w 1969 roku.

C jak czystka antysemicka w wojsku

Za "zajmowanie postawy politycznej niezgodnej ze stanowiskiem rządu PRL oraz linią Partii i zatracenie wartości moralno-politycznych obowiązujących oficera Ludowego Wojska Polskiego" na przestrzeni lat 1967-68 według szacunków Anki Grupińskiej z wojska usunięto 150 oficerów. Czystka dotknęła żołnierzy pochodzenia żydowskiego.

Rozpuszczano plotki o finansowaniu przez polskich Żydów armii izraelskiej, szeptano o współpracy z izraelskim wywiadem, mówiono o spisku żydowskim we władzach wojskowych i cywilnych. A na oficjalnych zebraniach i wiecach żołnierze głośno domagali się zwolnienia Żydów z wojska. Za przeprowadzoną czystkę odpowiada Wojciech Jaruzelski, ówczesny szef MON oraz szef Wojskowej Służby Wewnętrznej Teodor Kufel.

C jak "Cisi i gęgacze"

Opera satyryczna pióra Janusza Szpotańskiego, napisana specjalnie na 20. urodziny PRL. Szpotański postanowił zakpić zarówno z władzy, jak i z opozycji. Gomułka został odmalowany jako "Gnom", "gęgaczami" zostali natomiast intelektualiści. Utwór przyniósł Szpotańskiemu sławę, operę cytowano na spotkaniach towarzyskich, napisano także o niej w "Wiadomościach" - tygodniku emigracyjnym w Londynie.

Talent satyryczny autora doceniła również władza. Sam towarzysz Wiesław nazwał Szpotańskiego "człowiekiem tkwiącym w zgniliznie rynsztoku, człowiekiem o moralności alfonsa", a o "Cichych i gęgaczach" mówił, że to "reakcyjny paszkwil, zięjący sadystycznym jadem nienawiści do naszej partii". W ramach wdzięczności, władza wysłała autora na przymusowy trzyletni urlop. Po dwóch i pół latach Szpot wyszedł na wolność w ramach amnestii roku 1969.

D jak Dejmek

Kazimierz Dejmek - polski reżyser i aktor teatralny, w latach 1993-1996 był ministrem kultury i sztuki w rządach Waldemara Pawlaka i Józefa Oleksego. 25 listopada 1967 w Teatrze Narodowym odbyła się premiera "Dziadów" Adama Mickiewicza w reżyserii Dejmka. W głównej roli Gustawa-Konrada wystąpił Gustaw Holoubek.

Władze PRL uznały, że spektakl ma wymiar "antyrosyjski". Władysław Gomułka- I sekretarz KCPZPR nazwał inscenizację "nożem w plecy przyjaźni polsko-radzieckiej", a 30 stycznia 1968 r. został zdjęty z afisza, co wywołało demonstracje z udziałem studentów. Kazimierz Dejmek został usunięty z PZPR, a później zwolniony ze stanowiska dyrektora Teatru Narodowego.

D jak "Dziady"

Spektakl, który premierę miał 25 listopada 1967 r. w Teatrze Narodowym, został odebrany przez władzę jako antyrosyjski, a w 30 stycznia 1968 został zawieszony. Ostatni pokaz zgromadził prawdziwe tłumy. Po spektaklu utworzony został spontaniczny pochód, który przeszedł na Krakowskie Przedmieście pod pomnik Adama Mickiewicza. Zatrzymano wówczas 35 osób.

Nazajutrz studenci rozpoczęli zbieranie podpisów pod petycją do Sejmu, protestując przeciwko zdjęciu "Dziadów" z afisza. 8 marca w Uniwersytecie Jagiellońskim odbył się wiec protestacyjny. Wcześniej milicja aresztowała przywódców studenckich protestów: m.in. Jacka Michnika, Henryka Szlajfera czy Jacka Kuronia.

Podczas wiecu przyjęto rezolucję, w której domagano się uwolnienia zatrzymanych studentów. Zgromadzenie zostało brutalnie spacyfikowane przez ZOMO i tzw. aktyw robotniczy z zakładów pracy. Stało się to początkiem tzw. wydarzeń marcowych.

D jak "docenci marcowi"

Pejoratywne określenie doktorów, którzy po tzw. wydarzeniach marcowych zostali mianowani docentami, mimo iż nie posiadali stopnia doktora habilitowanego. Doszło do tego dzięki zmianie w ustawie o szkolnictwie wyższym i stopniach naukowych. Docenci marcowi pochodzili najczęściej z nadania partyjnego.

D jak Dworzec Gdański

Niezwykle ważne miejsce w historii Marca '68. To właśnie tam w Warszawie, 50 lat temu, polscy obywatele pochodzenia żydowskiego żegnali się z Polską. Z Dworca Gdańskiego jechali najczęściej na Zachód, gdzie rozpoczynali nowe życie lub dalej emigrowali do Izraela.



Tablica na dworcu Warszawa Gdańska

E jak Emigracja (do Izraela)

Wyjazd z Polski osób pochodzenia żydowskiego w wyniku kampanii atysemickiej. Kraj opuściło wtedy od 13 do 20 tysięcy ludzi. Procedura uzyskania zgody na wyjazd obejmowała zrzeczenie się polskiego obywatelstwa. Emigranci otrzymywali dokument podróży, który nie obejmował możliwości powrotu, a jedynym, wpisanym miejscem destynacji był Izrael. Polskę opuścili wówczas, między innymi, Zygmunt Bauman, Aleksander Ford, Jan Kott, Leszek Kołakowski Witold Wirpsza czy Stanisław Wygodzki.

E jak "Encyklopedyści"

Zespół redagujący encyklopedię Polskiego Wydawnictwa Naukowego. W 1968 roku grupa około 40 osób (część narodowości żydowskiej) została wydalona z PWN. Usunięto np. Stefana Staszewskiego, Jerzego Baumrittera, Pawła Hoffmana czy Tadeusza Zabłudowskiego. Pretekstem do czystki była treść hasła "obozy koncentracyjne hitlerowskie" w VIII tomie "Wielkiej encyklopedii" PWN. Redaktorzy, formułując pojęcie, starali się zwrócić uwagę na przemilczaną dotychczas zagładę Żydów. Kłóciło się to z oficjalną propagandą władz PRL, w której podkreślano, że była to jedynie część hitlerowskiej ludobójczej polityki. Nie podkreślano jej samodzielnego i bezprecedensowego charakteru. Wyrzucenie z zespołu argumentowano także faktem, że w okresie stalinowskim część redaktorów pełniła ważne funkcje w aparacie partyjnym i propagandowym.

G jak Gomułka

Władysław Gomułka, ps. "Gomułka" - I sekretarz KC PZPR w latach 1956–1970. To za jego przyzwoleniem doszło do wydarzeń Marca '68 i zmuszania Żydów do emigracji z Polski. 19 czerwca 1967 roku podczas VI Kongresu Związków Zawodowych w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie wygłosił przemówienie, w którym nazwał Żydów mieszkających w Polsce "piątą kolumną" i oskarżył o działalność na szkodę państwa.

Gomułka w wystąpieniu powiedział: "Nie czyniliśmy przeszkód obywatelom polskim narodowości żydowskiej w przeniesieniu się do Izraela, jeśli tego pragnęli [...]. Każdy obywatel Polski powinien mieć tylko jedną ojczyznę Polskę Ludową". Chociaż jego słowa wzbudziły dezaprobatę wśród niektórych działaczy partyjnych, nasiliło to wystąpienia antysemickie i, w rezultacie, doprowadziło do masowych wyjazdów z kraju. Słowa Gomułki odczytano również jako zgodę najwyższych władz na działania mające na celu prześladowania Żydów.

G jak Gontarz

Ryszard Gontarz - polski dziennikarz i scenarzysta oraz funkcjonariusz Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego i Służb Bezpieczeństwa. Pracował pod pseudonimami "Jasiński" oraz "Wolanin". Publicystycznie szczególnie aktywny podczas wydarzeń Marca '68. Uczestniczył wtedy aktywnie w antysemickiej nagonce prasowej.

H jak Holoubek

Polski aktor, reżyser, pedagog, prezes Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu, a także poseł na Sejm PRL VII i VIII kadencji oraz senator I kadencji. Zagrał w 1967 i 1968 roku Konrada w "Dziadach". Spektakl ten był "zapalnikiem" wydarzeń Marca '68. Władza zdjęła z afisza przedstawienie, ponieważ było ono "antyradzieckie" oraz "antysocjalistyczne". Dla studentów spektakl był patriotyczny i prodemokratyczny. W jego obronie oraz w proteście przeciwko cenzurze zorganizowano wiece, które przemieniły się w zamieszki.



Gustaw Holoubek w "Dziadach" Kazimierza Dejmka

I jak Izrael

Państwo Izrael powstało w 1948 roku, ale okoliczne państwa arabskie od początku kwestionowały istnienie i granice nowego kraju. Rezultatem sporów były kolejne konflikty zbrojne. Po trzeciej wojnie izraelsko-arabskiej (tzw. wojnie sześciodniowej) w czerwcu 1967 roku, PRL zerwał stosunki dyplomatyczne z Izraelem, bowiem Warszawa - podobnie jak ZSRR - w sporze popierała Arabów.

Negatywne nastawienie do Żydów polskie władze wykorzystały w trakcie marcowych protestów, których organizatorami były właśnie osoby pochodzenia żydowskiego. Rządzący starali się wmówić opinii publicznej, że trwające protesty są "syjonistyczne", a w kraju rozpętano antysemicką kampanię, której konsekwencją była emigracja części ludności żydowskiej. Opuszczający Polskę musieli zrzec się obywatelstwa polskiego, a w dokumencie, który otrzymali od władz przy wyjeździe, widniała informacja, że "jedynym celem podróży jest Izrael".

I jak interpelacja posłów koła "Znak"

Została skierowana do Prezesa Rady Ministrów 11 marca 1968 i dotyczyła "wystąpień studenckich i brutalnej interwencji milicji i ORMÓ". PZPR ostro potępił inicjatywę "Znaku", a koło znalazło się w ogniu krytyki. Zenon Kliszko, bliski współpracownik Gomułki, zarzucił posłom "Znaku" m.in. opowiadanie się "po stronie elementów syjonistycznych i rewizjonistycznych", które partia oskarżała o zorganizowanie wymierzonej w kraj prowokacji.

J jak Jasienica

Paweł Jasienica, wraz z innymi przedstawicielami środowiska literatów, poparł protesty studentów w 1968 roku. Doprowadziło to do zmasowanej nagonki na pisarza i zakazu publikacji jego dzieł do roku 1970. Jasienica został usunięty ze Związku Literatów Polskich, a środowiska literackie kolejnych miast odcinały się od "reakcyjnych poczynąń" twórcy. Pisarza publicznie pomówił sam Władysław Gomułka, który oskarżył Jasienicę m.in. o dezercję i współpracę z Urzędem Bezpieczeństwa w zamian za opuszczenie więzienia w 1948 roku.

K jak "komandosi"

Określenie grupy opozycyjnych wobec władz PRL-u studentów Uniwersytetu Warszawskiego, działających w latach 60. XX wieku. Liderem ugrupowania był Adam Michnik. Nazwa grupy wzięła się od metody działania. "Komandosi" pojawiali się niespodziewanie na oficjalnych spotkaniach, by zadawać prelegentom niewygodne politycznie pytania.



Adam Michnik i Jacek Kuroń, Warszawa 1980

K jak Kuroń

Jacek Kuroń był członkiem Związku Młodzieży Polskiej i Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W 1962 roku dołączył do Politycznego Klubu Dyskusyjnego, zorganizowanego na Uniwersytecie Warszawskim przez Karola Modzelewskiego. W związku z działalnością grupy, Kuroń w 1964 roku został zatrzymany przez SB. W 1965 roku sąd skazał go na trzy lata więzienia.

Po zwolnieniu z więzienia współpracował z "komandosami" i ponownie został aresztowany 8 marca 1968 podczas wiecu na UW. Skazano go wtedy na trzy i pół roku więzienia. W latach 70. Kuroń organizował wsparcie dla robotników z Radomia i Ursusa, był współzałożycielem KOR-u, a później także doradcą

Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ "Solidarność". W czasie stanu wojennego internowany. W latach 1989-2001 był posłem na Sejm RP.

L jak Lasota

W 1958 roku Irena Lasota dołączyła do hufca harcerskiego, dowodzonego przez Jacka Kuronia. W czasie wydarzeń 1968 roku aktywnie uczestniczyła w protestach studenckich. Podczas słynnego wiecu na UW to właśnie ona odczytała petycję, wzywającą do przywrócenia na uczelnię Adama Michnika. W 1968 roku została aresztowana i skazana na dwa miesiące pozbawienia wolności, a już rok później skazano ją po raz kolejny, tym razem na półtora roku więzienia. W 1970 roku pod pretekstem wyjazdu do Izraela Irena Lasota z mężem wyjechała do USA.

M jak masowa emigracja naukowców

Antyżydowskie działania władz po fali protesów marca '68 wywołały falę przymusowej emigracji osób pochodzenia żydowskiego, w tym ludzi kultury i naukowców. Wśród tych ostatnich do wyjazdu zmuszeni byli m.in.: Zygmunt Bauman (jeden z najwybitniejszych socjologów i filozofów XX wieku na świecie), Włodzimierz Brus (ekonomista, wykładowca UW, późniejszy pracownik Uniwersytetu Oksfordzkiego), Leszek Kołakowski (historyk, filozof idei i eseista, kawaler Orderu Orła Białego) i Bronisław Baczko (współzałożyciel warszawskiej szkoły historyków idei, wykładowca Uniwersytetu Warszawskiego, a później Genewskiego).

M jak Michnik

Adam Michnik stał na czele jednego z najbardziej aktywnych środowisk studenckich zwanych "komandosami". 4 marca 1968 roku na wniosek ministra szkolnictwa wyższego Michnik oraz Henryk Szlajfer zostali relegowani z Uniwersytetu Warszawskiego. Był to efekt przedstawienia przez nich relacji z zajęć w Polsce prasie francuskiej. Parę dni później Adam Michnik został zatrzymany i aresztowany. W 1969 roku skazano go na karę trzech lat pozbawienia wolności za tzw. wybryki chuligańskie.

W latach 1968–1989 jeden z głównych działaczy opozycji antykomunistycznej. Działał w Komitecie Obrony Robotników i "Solidarności", był więziony i represjonowany jako więzień polityczyny. Poseł na Sejm X kadencji i redaktor naczelny "Gazety Wyborczej".

M jak młodzież

Najmłodsza część obywateli brała aktywny udział w wydarzeniach Marca '68. Impulsem do rozpoczęcia demonstracji było zdjęcie "Dziadów" Adama Mickiewicza z desek Teatru Narodowego w Warszawie. Protesty i żądanie przywrócenia wolności kulturze przygotowali studenci Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej i grupa "komandosów" czyli zbuntowanej młodzieży. 8 marca na dziedzińcu Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się demonstracja studentów, którą brutalnie spacyfikowała milicja obywatelska. Później rewolucyjne nastroje rozszerzyły się także na inne uczelnie wszystkich miast akademickich w Polsce. Od początku do końca demonstracji udział młodzieży w protestach był więc kluczowy.

M jak Moczar

Minister spraw wewnętrznych w czasie wydarzeń Marca '68. Mieczysław Moczar był głównym inspiratorem antysemitkiej kampanii. To wokół niego w latach 60. zorganizowała się nowa frakcja w PZPR, którą nazywano "partyzantami". Ich światopogląd odzwierciedlał przekonania ich protektora, czyli była to

odmiana nacjonalizmu wyrażonego językiem komunistycznym. Byli również antysemitami i byli niechętni do wszystkiego, co w życiu kulturalnym i społecznym zostało uznane za niepolskie.

M jak Modzelewski

Razem z Jackiem Kuroniem Karol Modzelewski w 1965 roku napisał i rozkolportował "List otwarty do partii", w którym krytykowali działania komunistycznych władz. W odpowiedzi reżim doprowadził do ich skazania i uwięzienia. Represje wobec nich zapoczątkowały opozycyjny ruch "komandosów" wśród studentów UW, na którego czele stanął Adam Michnik. Modzelewski na wolność wyszedł w sierpniu 1967 roku. Brał udział w wydarzeniach Marca '68, za co w 1969 roku został skazany na 3,5 roku więzienia. Został zwolniony we wrześniu 1971 roku.

O jak Ojczyzna

- Stoimy na stanowisku, że każdy obywatel Polski powinien mieć tylko jedną ojczyznę, Polskę Ludową – to słowa Władysława Gomułki wypowiedziane 19 czerwca 1967 roku podczas VI Kongresu Związków Zawodowych w Warszawie. Stanowiły preludium do wydarzeń Marca '68. Ówczesny I Sekretarz KC PZPR Polakom żydowskiego pochodzenia zarzucił swoisty brak polskości - sympatyzowanie w konflikcie Izraelowi, co stało w sprzeczności z polityką PRL i całego bloku wschodniego, wspierającego Egipt. Stało się to podstawą dla aparatu propagandy do rozpętania w kraju nagonki antysemitkiej.

O jak ORMO

Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej, czyli paramilitarna organizacja ochotnicza i społeczna wspierająca Milicję Obywatelską. W czasie protestów marca '68 to właśnie ORMO, jako tzw. aktyw robotniczy pacyfikowała uczestników demonstracji, często brutalnie bijąc strajkujących. ORMO dokonywała pacyfikacji nielegalnie, nie mając po temu najmniejszych uprawnień formalnych. Po wydarzeniach z marca '68 organizację zalegalizowano, a jej członkom wydano oficjalne legitymacje.

P jak "partyzanci"

Fracja w PZPR o nacjonalistycznych i populistycznych poglądach, skupiona wokół Mieczysława Moczara. Zrzeszała młodszych działaczy partyjnych, których kariery blokowane były przez osoby starsze na wyższych stanowiskach. Dla zwiększenia swoich wpływów skutecznie podsyciała nastroje antysemitkie i wykorzystała wydarzenia marcowe jako pretekst do odsunięcia od partii osób pochodzenia żydowskiego.

Nazwa frakcji wywodzi się od legendy, jaką Moczar zawarł w przypisywanej sobie powieści "Barwy Walki". Książka eksponowała zasługi partyzantki komunistycznej (do której należał) w walce z hitlerowcami, kosztem Armii Krajowej i Narodowych Sił Zbrojnych. Członkami grupy byli m.in. generałowie: Grzegorz Korczyński, Franciszek Szlachcic, Teodor Kufel, Jan Czapla, Mieczysław Róg-Świostek i Tadeusz Pietrzak.

P jak paszport

Dokument podróżny dla obywateli posiadających korzenie żydowskie i zmuszonych do emigracji. Był wydawany na podstawie podania do Rady Państwa zawierającego zrzeczenie się obywatelstwa polskiego. W jego treści widniał zapis: "posiadacz niniejszego dokumentu podróży nie jest obywatelem polskim". Dokument upoważniał do wyjazdu z kraju i nie pozwalał na powrót. Zaznaczano w nim, że jedynym celem

podróży jest Izrael. Współcześnie uważa się, że wydawanie takich dokumentów było niezgodne z prawem krajowym i międzynarodowym.

Posiadacz niniejszego dokumentu podróży nie jest obywatelem polskim
Владелец настоящего документа не является гражданином Польши
Le titulaire de ce titre de voyage n'est pas de nationalité polonaise

nazwisko i imię
фамилия и имя
nom et prénom TRACHTENBERG ANNA

data urodzenia
дата рождения
date de naissance 18.8.1946 R.

miejsce urodzenia
место рождения
lieu de naissance CIEPLICE ŚLĄSKIE

miejsce zamieszkania
местожительства
domicile WARSZAWA

SERIA DEA NR 0006689

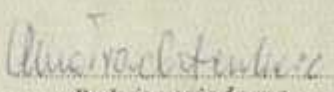


RYSOPIS
ПРИМЕТЫ - SIGNALEMENT

wzrost
рост
taille 167 CM.

oczy
глаза
yeux SZARE

znaki szczególne
особые примечания
signes particuliers NIE MA


Podpis posiadacza
Подпись владельца документа
Signature du titulaire

R jak rewizjonizm

Za rewizjonizm przyjmuje się dążenie do zmiany określonego stanu rzeczy, kontestowanie ustalonych wniosków i ocenianie faktów według odmiennych kryteriów. W okresie PRL jej władze zarzucały tę postawę wszelkim krytykom narracji narzucanej przez PZPR, w samej partii i poza nią. Chodziło np. o poddawanie w wątpliwość założeń gospodarki socjalistycznej, czy głoszenie haseł liberalizacji systemu politycznego. Pojęcie to szczególnie wybrzmiało w okresie wydarzeń marcowych, gdy Władysław Gomułka określił protestujących studentów mianem osób "znanych z rewizjonistycznych wystąpień i poglądów".

S jak Szlajfer

Henryk Szlajfer to należący do "komandosów" jeden z przywódców studenckich protestów. Po demonstracji z 30 stycznia w związku z ostatnim spektaklem "Dziadów" Kazimierza Dejmka razem z Adamem Michnikiem Szlajfer poinformował o jej przebiegu korespondenta francuskiego dziennika "Le Monde". W związku z tym 4 marca 1968 r. decyzją ministra oświaty i szkolnictwa wyższego Henryka Jabłońskiego zostali skreśleni z listy studentów Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego. W ich obronie 8 marca 1968 r. na dziedzińcu UW odbył się protestacyjny wiec, na którym zebrało się kilka tysięcy studentów.

S jak studenci

Grupa, która najaktywniej zaprotestowała przeciwko polityce władzy. Najbardziej masowy protest odbył się na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie przez cztery dni (8-11) marca trwały wiece i demonstracje, rozpędzane przez milicję i "aktyw robotniczy". Bezpośrednią przyczyną protestów warszawskich studentów było zakazanie wystawiania "Dziadów" Kazimierza Dejmka w Teatrze Narodowym oraz relegowanie z uczelni Adama Michnika i Henryka Szlajfera. Do protestów szybko dołączyły również inne uczelnie. Akcje protestacyjne odbywały się m.in. w Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu i Gdańsku.

S jak "Syjoniści do Syjonu" (i inne hasła)

W całym kraju w zakładach pracy organizowane były tzw. masówki popierające władzę i potępiające wystąpienia młodzieży akademickiej. Starannie przygotowane masówki robotnicze urządzano w godzinach pracy w wielu zakładach. Ich uczestnicy domagali się ujawnienia i ukarania wszystkich winowajców awantur, oczyszczenia PZPR z "syjonistów, rewizjonistów i kosmopolitów" oraz wyrażali poparcie dla Władysława Gomułki. Spotkania odbywały się najczęściej pod hasłami: "Studenci do nauki, literaci do pióra!", "Ukarać prowodyrów!", "Syjoniści do Syjonu" czy "Mości do Izraela!".

T jak Turski

Rektor Uniwersytetu Warszawskiego w czasie wydarzeń z Marca 1968. Osobiście zdecydował o relegacji 34 studentów Uniwersytetu Warszawskiego. 11 kolejnych zawiesił w prawach studenta. Ponadto wydał zakaz udziału profesorów UW w studenckich wiecach. Wcześniej nie zareagował na list w obronie studentów zatrzymanych przez UB. Za Adamem Michnikiem i Henrykiem Szlajferem wstawili się wtedy Paweł Jasienica, Jerzy Andrzejewski, Tadeusz Konwicki, Antoni Słonimski, Adam Ważyk, Melchior Wańkowicz, Mieczysław Jastrun oraz Jacek Bocheński.

U jak Uczelnie

Rewolucyjna aura, która otaczała wydarzenia na Uniwersytecie Warszawskim objęła również pozostałe stołeczne uczelnie. W stolicy protestowano m.in. na Politechnice oraz SGGW. Wiece organizowano na uczelniach w niemal wszystkich większych ośrodkach akademickich w Polsce. Studenckie manifestacje w Gdańsku, Gliwicach, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Wrocławiu, Poznaniu i Szczecinie kończyły się starciami z oddziałami MO. Spokojniej przebiegały wiece w Białymstoku, Bydgoszczy, Olsztynie, Opolu i Toruniu.

Studenci wznosili wówczas antykomunistyczne i wolnościowe hasła, na każdym kroku manifestowano poparcie dla Warszawy. Największa w kraju manifestacja studencka miała miejsce tydzień po pierwszym wiecu. W Gdańsku protestowało wówczas nawet 20 tysięcy osób. Na wielu uczelniach postanowiono o przeprowadzeniu strajków okupacyjnych - takie wydarzenia miały miejsce m.in. w krakowskich

akademikach i na Politechnice Warszawskiej. Władze po wydarzeniach Marca '68 zdecydowały o usunięciu 1616 studentów UW i 1553 słuchaczy Politechniki Wrocławskiej. Część z wyrzuconych studentów została wcielona do wojska.



Strajk ostrzegawczy na Uniwersytecie Warszawskim w 1968 r.

U jak Uniwersytet Warszawski

W czasach PRL-u ważny ośrodek opozycyjny. Od początku lat 50. część naukowców i studentów musiała mierzyć się z represjami ze strony komunistycznych władz. Jeszcze przed wydarzeniami z Marca '68, na UW Leszek Kołakowski wygłosił wykład "Rozwój kultury polskiej w ostatnim 10-leciu". Po nim naukowiec został usunięty z szeregów PZPR. W latach 60. wśród studentów Uniwersytetu pojawiło się tzw. środowisko "komandosów".

Wiosną 1968 roku uczelnia była centrum rozpoczynających się wówczas protestów przeciwko działaniom władz. Gdy na początku marca z uczelni wyrzucono Adama Michnika oraz Henryka Szlajfera, a później ich aresztowano, studenci UW postanowili zorganizować wiec przeciwko działaniom władz. Zgromadzenie zostało rozbite przez oddziały ORMO i ZOMO. Był to początek fali protestów studenckich, które przetoczyły się przez niemal wszystkie uniwersyteckie miasta Polski.



W jak wiece poparcia

Fala protestów, które z Warszawy rozszerzyły się na wszystkie główne ośrodki akademickie w całym kraju oraz na inne miasta. Wiece odbyły się m.in. w Gdańsku, Gliwicach, Krakowie, Katowicach, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie, Białymstoku, Bydgoszczy, Olsztynie, Opolu i Toruniu, Bielsko-Białej, Legnicy, Tarnowie i Radomiu.

W jak wojna sześciodniowa

Trzecia wojna izraelsko-arabska, trwająca od 5 do 10 czerwca 1967 roku między Izraelem a Egiptem, Jordanią i Syrią. W konflikt zaangażowały się również Irak, Arabia Saudyjska, Kuwejt i Algieria. 5 czerwca rano rozpoczął się niespodziewany, zmasowany atak izraelskiego lotnictwa na cele w Egipcie. Armia izraelska w ciągu kilku dni rozgromiła wówczas wielokrotnie liczniejsze armie państw arabskich i zajęła półwysep Synaj, Wzgórza Golan, Judeę z Jerozolimą i Samarię.

Konflikt na Bliskim Wschodzie tlił się cały czas od momentu powstania państwa żydowskiego. W przekonaniu przywódców arabskich Izrael był tworem imperialistycznym, który należało zneutralizować. Po zakończeniu wojny sześciodniowej państwa arabskie zajęły jeszcze bardziej nieprzejednane stanowisko wobec Izraela.

W listopadzie 1967 roku ONZ wezwał Izrael w rezolucji do wycofania się z ziem zajętych podczas wojny sześciodniowej. Izrael stał jednak na stanowisku, że wycofa się z podbitych terenów dopiero po osiągnięciu pokoju. Taka postawa doprowadziła do zerwania rokowań przez państwa arabskie.

W konflikcie ZSRR popierał państwa arabskie. 12 czerwca 1967 roku, zgodnie z decyzją podjętą w Moskwie, Polska Rzeczpospolita Ludowa zerwała stosunki dyplomatyczne z Izraelem. Podobnie, zgodnie z życzeniem Kremla, postąpiły inne "demokracje ludowe". Wyjątkiem była Rumunia, która nie podporządkowała się poleceniu Moskwy.

W jak "Wycieczka"

Napis na autobusach, które 8 marca przywiozły na uczelnię oddziały ZOMO i ORMO. Ich zadaniem było wyłapywanie pojedynczych osób i wywożenie ich poza uczelnię.

Ż jak Żydzi

Naród semicki, w starożytności zamieszkujący Palestynę, a w średniowieczu i nowożytności - żyjący w diasporze w różnych częściach świata. Obecnie zamieszkują głównie Izrael (5,54 mln) i USA (5,3 mln).

Przez wieki, aż do utworzenia państwa Izrael po zakończeniu II wojny światowej, Żydzi pozbawieni byli własnego państwa. W Polsce osiedlali się mniej więcej od XIII w. Później na polskie tereny przybywali też Żydzi wypędzani z innych państw Europy, z czasem tworząc potężną diasporę.

W wyniku Holokaustu zginęło ponad 90 proc. polskich Żydów.